

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України “Про внесення змін до
Закону України “Про заходи, спрямовані на забезпечення
сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного
комплексу”
(щодо скасування мораторію на погашення заборгованості)

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту.

Завелика тривалість процедури стягнення боргів та проблема невиконання судових рішень в Україні зумовлені серед іншого дією різного роду мораторіїв. Серед таких мораторіїв, зокрема встановлений Законом України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23.06.2005 № 2711-IV (далі – Закон) мораторій на стягнення боргів суб’єктів господарювання, внесених до Реєстру підприємств паливно-енергетичного комплексу.

Положення Закону, які встановлюють спеціальну (дискримінаційну по відношенню до інших суб’єктів господарювання) процедуру погашення заборгованості для підприємств паливно-енергетичного комплексу, а фактично мораторій на стягнення боргів, суперечать вимогам Конституції України та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) і порушують цілу низку засадничих правових принципів і гарантій правової держави, зокрема:

- 1) **принцип доступності правосуддя та обов’язковості виконання рішень суду** (частина перша статті 55 Конституції України (кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку), частина п’ята статті 124 (судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов’язковими до виконання на всій території України) та стаття 64 Основного Закону (конституційні права не можуть бути обмежені), стаття 6 Конвенції (право на розгляд справи впродовж розумного строку, в т.ч. на виконання судового рішення по справі) та ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб юридичного захисту);
- 2) **принцип непорушності права приватної власності** (стаття 41 Конституції України, стаття 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, стаття 3 Цивільного кодексу України) кредиторів підприємств паливно-енергетичного комплексу, внесених до Реєстру;
- 3) **право на ефективний судовий захист цивільного права та інтересу** (стаття 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод у тлумаченні практики Європейського суду з прав людини, стаття 3 Цивільного кодексу України) кредиторів підприємств паливно-енергетичного комплексу, внесених до Реєстру;

- 4) **принцип юридичної рівності усіх учасників цивільних правовідносин** (частина четверта статті 13 Конституції України (усі суб'єкти права власності рівні перед законом), частина третя статті 42 Конституції України (Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності), стаття 64 Конституції України (конституційні права не можуть бути обмежені), стаття 1 Цивільного кодексу України).

Загалом, слід констатувати низьку ефективність дії такого роду мораторіїв. Крім того, існування усіякого роду «реєстрів привілейованих підприємств», до яких окремі суб'єкти господарювання потрапляють або не потрапляють на суб'єктивний чиновницький розсуд, різко підвищує корупціогенність функціонування державного апарату у цій сфері. Із чим погодитися неможна.

Вбачається, що позитивний ефект можливий лише за умов проведення комплексного реформування відповідної галузі. В той час, як за існуючих умов застосування мораторію занепад паливно-енергетичного сектору економіки триває, а забезпечення подальшого сталого розвитку національної економіки, підвищення її конкурентно-спроможності, інвестиційної привабливості та поживлення інвестиційної активності залишається неможливим.

Слід зазначити, що за даними Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації, позиція України у рейтингу «Ведення бізнесу» за індикатором «закриття бізнесу» – ефективність примусового стягнення боргів, є низькою порівняно з іншими країнами світу і за останні роки на краще не змінилась, а навпаки погіршується. Так у 2011 році за цим показником Україна втратила п'ять рейтингових позицій та посіла ганебне 150 місце серед 183 країни світу, бізнес-клімат яких досліджувався. За критерієм «легкості» започаткування та ведення бізнесу Україна в рейтингу Світового банку займає 145 місце із 183 країн. В рейтингу економічних свобод Україна займає останнє місце в Європі, а у Світі – 164 із 179 країн, втративши за два останні роки 12 позицій (рейтингове дослідження проведено американською організацією "Heritage Foundation" та газетою "Wall Street Journal").

Крім того, 15 жовтня 2009 року Європейський суд з прав людини (далі – Європейський суд) виніс «пілотне» рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», яке набуло статусу остаточного 15 січня 2010 року.

У рішенні «Юрій Миколайович Іванов проти України» Європейський суд визнав порушення Україною її зобов'язань за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (п. 1 статті 6 «Право на справедливий суд» та стаття 1 «Захист права власності» Першого протоколу до Конвенції) в зв'язку з систематичним невиконанням державою рішень національних судів. Крім того, було визнано порушення статті 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту» Конвенції в зв'язку з відсутністю у

національному законодавстві ефективних засобів юридичного захисту від такого невиконання.

З огляду на суть порушення Європейський суд зобов'язав державу, зокрема, невідкладно — не пізніше ніж упродовж одного року від дати, на яку це рішення набуває статусу остаточного (тобто до 15 січня 2011 року), — запровадити ефективний засіб юридичного захисту (або комплекс таких засобів), який би забезпечив адекватний та достатній захист від невиконання або затримки у виконанні рішення національного суду, за виконання якого вона несе відповідальність відповідно до принципів, встановлених практикою Європейського суду.

Внесення запропонованих змін до чинного законодавства дозволить Україні виконати у відповідній частині рішення Європейського суду в справі «Юрій Миколайович Іванов проти України».

Необхідність прийняття законопроекту набуває особливої актуальності у контексті Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1516 від 2.10.2006, відповідно до якої Парламентська Асамблея залишає за собою право вживати відповідні дії, зокрема застосувати Правило 8 свого Регламенту (тобто зупинити повноваження національної делегації), у разі невиконання відповідною державою вимог, зазначених у рішеннях Європейського суду.

2. Мета та шляхи її досягнення

Унеможливлення ухилення підприємств паливно-енергетичного комплексу від примусового виконання зобов'язань, в тому числі визначених судовими рішеннями, та приведення положень чинного законодавства у відповідність із Конституцією України і Конвенцією шляхом скасування мораторію на стягнення боргів, встановленого Законом України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23.06.2005 № 2711-IV, що забезпечить безумовне виконання рішень суду вказаної категорії.

Досягнення вказаної мети передбачається шляхом внесення змін до Закону № 2711 у частині уточнення визначених цим Законом розрахункової дати, на яку кожним з учасників розрахунків фіксується сума кредиторської та дебіторської заборгованостей для погашення шляхом застосування механізмів, — 1 січня 2005 року, а також терміну дії процедури погашення заборгованості для підприємств паливно-енергетичного комплексу — до набрання чинності цим Законом.

3. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Основним нормативно-правовим актом у даній сфері є Закон України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу».

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Виконання проекту Закону не потребує використання бюджетних коштів, а навпаки призведе до економії бюджетних коштів, завдяки тому, що буде усунуто підстави для звернення стягувачів підприємств паливно-енергетичного комплексу до Європейського суду за захистом свого права на виконання судових рішень, що дозволить скоротити витрати Державного бюджету України на виплату відшкодування за рішеннями Європейського суду.

5. Запобігання корупції

Проект Закону не містить правил і процедур, які можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень, а навпаки направлений на запобігання вчиненню посадовими особами корупційних правопорушень.

6. Прогноз результатів

Прийняття цього проекту Закону дозволить усунути неузгодженість Закону України «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» від 23.06.2005 № 2711-IV з положеннями Конституції України, а також Конвенції, що відповідатиме проголошеному конституційному принципу верховенства права.

Крім того, прийняття проекту Закону суттєво сприятиме належному виконанню Україною «пілотного» рішення Європейського суду «Юрій Миколайович Іванов проти України» в частині усунення системної проблеми невиконання рішень суду, за виконання яких держава несе відповідальність відповідно до принципів, встановлених практикою Європейського суду. Виконання в цій частині вказаного рішення Європейського суду усуне підставу для звернення осіб до Європейського суду з відповідними скаргами проти України.

Запровадження проекту Закону сприятиме забезпеченню подальшого сталого розвитку національної економіки, підвищенню її конкурентноспроможності та інвестиційної привабливості, позитивно вплине на рейтингові показники України та призведе до зменшення витрат державного бюджету.

Президент України

В.Ф.Янукович